

Lisansüstü Eğitim Alan Diyanet Personelinin Akademik Eğitim İhtiyaçları

Tuba Kurt
Dr.

 0000-0003-1653-6312
Millî Eğitim Bakanlığı
ROR : 00jga9g46

tuba_ordinaryus@hotmail.com
Konya, Türkiye

Recep Uçar
Doç. Dr.

 0000-0003-0520-577X
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din
Eğitimi Anabilim Dalı
ROR : 04asck240

recep.ucar@inonu.edu.tr
Malatya, Türkiye

Öz

Bu araştırmanın amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çeşitli pozisyonlarda görev yapan ve lisansüstü eğitim alan din görevlilerinin akademik eğitim ihtiyaçlarını, beklenti ve görüşlerini incelemektir. Mevcut literatürde Diyanet personelinin lisansüstü eğitimdeki akademik ihtiyaçlarını derinlemesine ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma, literatürdeki boşluğu doldurmayı ve bu ihtiyaca katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin lisansüstü eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinin, günümüz toplumunda nitelikli din hizmeti sunulması ve insan kaynağı kalitesinin artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Diyanet İşleri Başkanlığı personeli için lisansüstü eğitimin öneminin vurgulanması, bu eğitime ilişkin ihtiyaçların çerçevesinin belirlenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine bilimsel katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Ayrıca, personel görüşleri doğrultusunda lisansüstü eğitim veren ilahiyat fakültelerinin programlarının gözden geçirilmesinin Diyanet İşleri Başkanlığının hizmet alanlarına olumlu katkılarda bulunacağı öngörülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasının iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu maksimum çeşitlilik örneklemesine göre belirlenen, Diyanet İşleri Başkanlığında görev yapan ve lisansüstü eğitim alan personelden 18 kişi oluşturmaktadır. Araştırmaya ilişkin veriler pilot uygulaması ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Diyanet personelinin kişisel gelişimi sağlamak, mesleğe bağlılık ve hizmet kalitesini artırmak gibi gerekçelerle lisansüstü eğitimi tercih ettikleri belirlenmiştir. Diyanet personeli için lisansüstü eğitime teşvikin sağlanması bireysel ve kurumsal düzeyde önemli bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Personelin almış olduğu lisansüstü eğitim, beklentilerini karşılamaktadır. Lisansüstü eğitim veren kurumlar ile Diyanet arasında güven ve iletişimin olduğu görülmüştür. Lisansüstü eğitimin katılımcıların bireysel beklentilerine, mesleki ihtiyaçlarına ve eğitim aldıkları kuruma bağlı olarak farklı algılandığı belirlenmiştir. Diyanet personelinin almış olduğu lisansüstü eğitimin kişisel

gelişimlerine katkılarının olduğu görülmüştür. Eğitim sürecinde öğrendikleri yöntemler ve öğretim biçimleri öğrencilerin lisansüstü eğitim derslerinden aldıkları verimi etkilemektedir. Ayrıca Diyanet personelinin lisansüstü eğitimde fiziksel, kurumsal ve zamana bağlı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu sorunların çözümünde kurumsal ve mevzuata bağlı düzenlemelerin yapılması gerektiği ortaya konulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre ilahiyat fakültesi lisansüstü eğitim programlarının ve ders içeriğinin, Diyanet İşleri Başkanlığı ile iş birliği içerisinde personelin hizmet alanlarına katkıda bulunacak şekilde yapılandırılması gerektiği önerilmektedir. Ayrıca yapılacak bilimsel çalışmalarda toplumu dinî konularda aydınlatma ve rehberlik hizmetlerinde teorik-pratik dengesinin gözetilmesi, beklenti ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Diyanet personeline lisansüstü eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla bazı teşviklerin ve imkânların sunulması, nitelikli din görevlilerinin istihdam edilmesi için personelin mesleki yeterliklerini geliştirmeye yönelik performans ve kariyer sisteminin geliştirilmesi de öneriler arasında yer alabilir. Diyanet personelinin lisansüstü eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinin, günümüz toplumunda nitelikli din hizmeti sunulması ve insan kaynağı kalitesinin artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Diyanet Personeli, Lisansüstü Eğitim, Akademik İhtiyaç

Atıf Bilgisi

Kurt, Tuba – Uçar, Recep. “Lisansüstü Eğitim Alan Diyanet Personelinin Akademik Eğitim İhtiyaçları”. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Haziran 2025), 24-56. <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2025.11.1.02>

Geliş Tarihi	12.01.2025
Kabul Tarihi	25.03.2025
Yayın Tarihi	30.06.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu, 19.04.2024 ve 37 karar no. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yazar Katkı Düzeyleri	Sorumlu Yazar: Tuba KURT Fikir ve Planlama Yazar 1, %50, Yazar 2 %50 Literatür Taraması ve Veri Toplama Yazar 1, %50, Yazar 2 %50 Analiz ve Yazım Yazar 1, %50, Yazar 2 %50 Toplam Yazar 1, %50, Yazar 2 %50
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Academic Training Needs of Religious Affairs Staff Receiving Postgraduate Education

Tuba Kurt
Dr.

 0000-0003-1653-6312
The Ministry of Education
ROR : 00jga9g46

tuba_ordinaryus@hotmail.com
Konya, Türkiye

Recep Uçar
Assoc. Prof.

 0000-0003-0520-577X
Inonu University Faculty of Theology,
Department of Religious Education
ROR : 04asck240

recep.ucar@inonu.edu.tr
Malatya, Türkiye

Abstract

The aim of this study is to examine the academic education needs, expectations and opinions of religious officials who work in various positions within the Presidency of Religious Affairs and receive postgraduate education. In the existing literature, it is seen that studies that address the academic needs of Religious Affairs personnel in postgraduate education in depth are limited. This study aims to fill this gap in the literature and contribute to this need. It is thought that determining the postgraduate education needs of the personnel of the Presidency of Religious Affairs is important in terms of providing qualified religious services and increasing the quality of human resources today. In this context, the study aims to emphasize the importance of postgraduate education for the staff of the Presidency of Religious Affairs, to determine the framework of the needs for this education and to make a scientific contribution to the development of solution suggestions. In addition, it is foreseen that reviewing the programs of the faculties of theology providing postgraduate education in line with the opinions of the personnel will make positive contributions to the service areas of the Presidency of Religious Affairs. In the study, the nested single case design of the case study, one of the qualitative research methods, was used. The study group of the research consists of 18 people working in the Presidency of Religious Affairs and receiving postgraduate education, determined according to maximum diversity sampling. The data related to the research were obtained through a semi-structured interview form that was piloted, and validity and reliability studies were conducted. Content analysis method was used to analyze the data. According to the results of the study, it was determined that Religious Affairs personnel prefer postgraduate education for reasons such as ensuring personal development, commitment to the profession and improving service quality. Providing incentives for postgraduate education for Religious Affairs personnel was seen as an important need at individual and institutional level. The postgraduate education received by the staff meets their expectations. It has been observed that there is trust and communication between the institutions providing postgraduate education and Diyanet. It has been determined that postgraduate education is perceived differently depending on the

individual expectations of the participants, their professional needs and the institution where they receive education. It has been observed that the postgraduate education received by religious personnel contributes to their personal development. The methods and teaching styles they learn during the education process affect the efficiency of the postgraduate education courses. In addition, it has been observed that Religious Affairs personnel experience physical, institutional and time-related problems in postgraduate education. It was revealed that institutional and legislative arrangements should be made to solve these problems. According to the results obtained in the research, it is recommended that the graduate education programs and course content of the Faculty of Theology should be structured in cooperation with the Presidency of Religious Affairs in a way that will contribute to the service areas of the personnel. In addition, in scientific studies, it is recommended that the theoretical-practical balance should be observed in the services of enlightening and guiding the society on religious issues, and expectations and needs should be taken into consideration. Some incentives and opportunities should be offered to Diyanet personnel to expand postgraduate education, and a performance and career system should be developed to improve the professional competencies of the personnel to employ qualified religious officials. Determining the postgraduate education needs of Diyanet personnel is important in terms of providing qualified religious services and increasing the quality of human resources in today's society.

Keywords

Religious Education, Religious Personnel, Postgraduate Education, Academic Need

Citation

Kurt, Tuba – Uçar, Recep. “Academic Training Needs of Religious Affairs Staff Receiving Postgraduate Education”. *The Journal of Near East University Faculty of Theology* 11/1 (June 2025), 24-56. <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2025.11.1.02>

Date of Submission	12.01.2025
Date of Acceptance	25.03.2025
Date of Publication	30.06.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Ethical Statement	İnönü University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee, 19.04.2024 and 37 decision no. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Author Contribution Levels	Corresponding Author: Tuba KURT Idea and Planning Author 1, 50%, Author 2, 50% Literature Review and Data Collection Author 1, 50%, Author 2, 50% Analysis and Writing Author 1, 50%, Author 2, 50% Total Author 1, 50%, Author 2, 50%

Conflicts of Interest	The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support	The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Bilginin ve değerlerin hızla üretildiği ve tüketildiği bir toplumda, değişim, karşılıklı etkileşim, bütünleşme ve yenilenme süreçleri kaçınılmaz hâle gelmektedir. Bu değişme ve yenilenmeyi doğru okuyabilmek, iyi yönetebilmek ve bu konuda öncü olabilmek için, var olan bilgilerin sürekli güncellenmesine, üretilmesine, yayılmasına ve hayata aktarılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.¹ Bilgi, iş ve meslek hayatında kesintisiz öğrenmeyi ve bireylerin kendilerini sürekli geliştirerek alanlarında uzmanlaşmalarını gerekli kılmaktadır. Bu durum, içinde bulunduğumuz yüzyılda bireyleri yaygın eğitime veya lisansüstü eğitim yapmaya teşvik eden unsurlar arasındadır.

Üniversiteler, nitelikli bireylerin yetiştirilmesi, teknolojik ve sosyal gelişmelere bilimsel çalışmalarla katkıda bulunulması ve bu katkıların topluma aktarılması konusunda önemli sorumluluklar üstlenmektedir.² Lisans eğitiminin ardından sunulan yüksek lisans ve doktora programları, bilgi üretimine ve akademik gelişime bilimsel katkılarda bulunarak yaşam boyu öğrenme motivasyonuna sahip nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, günümüzde bireylerin mesleki gelişimlerini sürdürme, alanlarında uzmanlaşma ve akademik kariyer yapma gibi pek çok nedenle lisansüstü eğitime yönelmelerini açıklamaktadır.³ Lisansüstü eğitim hizmetlerinin başarısında öğrencilerin özellikleri, teknolojik olanaklar, danışmanlık hizmetleri ve öğretim elemanlarının akademik yeterlilikleri gibi faktörlerin belirleyici olduğu düşünülmektedir.⁴ Bu etkenler, yalnızca akademik başarıyı desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun farklı kesimlerinde hizmet veren meslek gruplarının, örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) bünyesindeki din görevlilerinin de bilgi ve donanım açısından sürekli gelişimlerini sağlamaktadır.⁵ Din görevlilerinin temel görevi, dinin doğru anlaşılmasını ve yaşanmasını temin etmek olduğundan, onların mesleki yeterlilikleri ve destekleyici eğitim olanakları, hizmet kalitesinin belirleyici bir parçası hâline gelmektedir. Böylece hem lisansüstü eğitimde hem de dinî hizmetlerde, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi ve destekleyici alt yapının oluşturulması, hizmet sunumunun etkinliğini artıran ortak dinamikler olarak öne çıkmaktadır.

¹ Hanifi Parlar, “Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 2/4 (2013), 194.

² Eda Akdoğan - Vicdan Altınok, “Türkiye’de Yükseköğretimin Misyonu ve Etkililiği”, *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi* 4/2 (2024), 18.

³ Ayşe Bağrıaçık Yılmaz vd., “Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 37/1 (2017), 2.

⁴ İsmail Güven - Binali Tunç, “Lisansüstü Öğrencilerin Akademik Sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Örneği)”, *Milli Eğitim Dergisi* 35/173 (2007), 157.

⁵ Ramazan Buyrukçu, “Türkiye’de Din Görevlisi Yetiştirme Problemi ve Çözüm Önerileri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/2 (2006), 100.

Din hizmetlerinde verimliliğin artırılmasında din görevlilerinin dinî, kültürel ve mesleki alanda bilgi, beceri ve davranışlarında yetkinleşmeye ihtiyacın olduğu düşünülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı 2004 yılından itibaren bünyesinde çeşitli alanlarda çalışan imam-hatip, müezzin-kayyım, Kur'an kursu öğreticisi, vaiz, murakıp, müftü vb. personelin bu görevini etkin, nitelikli ve donanımlı bir şekilde yürütebilmesi için çalışmalarını sürdürmektedir.⁶ Böylelikle din görevlilerinin kendilerini çok yönlü, sürekli ve planlı şekilde geliştirmeleri hedeflenmektedir. Dini Yüksek İhtisas Eğitim merkezleri ve Diyanet Akademi başkanlık bünyesinde faaliyet gösteren ve başkanlık bünyesinde yer alan ya da alacak olan personelin daha nitelikli yetişmesine yönelik eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden kurumlar arasındadır. Ayrıca lisansüstü eğitimin bireylerin kendilerini akademik ve kişisel olarak geliştirmenin yanı sıra mesleki gelişimlerine katkı açısından da önemli bir faaliyet olduğu düşünülmektedir.⁷ Lisansüstü eğitimin kalitesi, üniversitelerin ve toplumun kalitesine etki etmektedir. Ülkelerin kalkınmaya ve gelişmeye yönelik hedeflerini gerçekleştirebilmesi için bilim ve eğitimin senkron bir şekilde tüm kurum ve kuruluşlarla etkin olarak kullanılması gerekmektedir.⁸

DİB'in çeşitli hizmet birimlerini kapsayan görev alanında, yüksek nitelikli ve mesleki anlamda yetkin personel ihtiyacını, üniversitelerin lisansüstü eğitim almış bireylerinden temin etmesi, eğitim ve bilim arasındaki dengeyi koruma, dinî hizmetler bağlamında toplumun sorunlarını doğru bir şekilde anlama ve etkili çözüm önerileri geliştirme açısından kritik bir öneme sahiptir. Lisansüstü eğitimin, toplumsal sorun ve beklentilerin doğru bir şekilde algılanması ve tanımlanması, bu sorunlara çözüm önerileri sunarak toplumsal faydayı öncelmesi, bireylere akademik beceriler kazandırması, eleştirel düşünme ve muhakeme yeteneğini geliştirmesi, bilgiyi anlamaya yönelik bir yaklaşımı teşvik etmesi, sorumluluk bilincini güçlendirmesi ve verimli çıktılar elde etmeye yönelik bir şekilde yapılandırılması gerektiği düşünüldüğünde lisansüstü eğitim, din görevlilerinin mesleki ve kişisel gelişimini destekleyerek yeterliklerini artırmak, toplumsal ve kurumsal statülerini güçlendirmek, karşılaşılan mesleki sorunlara çözüm odaklı stratejiler geliştirmek ve görevlerini daha bilimsel yöntemlerle yerine getirmelerini sağlamak açısından önemlidir.

Lisansüstü eğitim programlarında da diğer eğitim düzeylerinde olduğu gibi eğitim programlarının yapısı ve çalışma koşulları gibi konularda çeşitli sorunların ortaya çıkma olasılığı bulunmaktadır. Literatürde bu sorunlara ilişkin farklı meslek gruplarına yönelik

⁶ Ayşe Zişan Furat, "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (2012), 84.

⁷ Osman Aktan, "Öğretmenlerin Kariyer Gelişimi Açısından Lisansüstü Eğitimin Değerlendirilmesi", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 10/3 (2021), 597.

⁸ Osman Türköz vd., "Lisansüstü Eğitim Alan Öğrencilerde Gelecek Kaygısı", *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi* 4/2 (2021), 135.

bazı çalışmalara rastlanmakla birlikte,⁹ din görevlilerinin akademik eğitim ihtiyaçlarının, beklentilerinin ve görüşlerinin incelenmesi konusunun yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Bu çalışmada “Lisansüstü eğitim alan Diyanet personelinin akademik eğitim ihtiyaçları nelerdir ve mevcut programlar bu ihtiyacı ne ölçüde karşılamaktadır?” sorusu, araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, DİB bünyesinde çeşitli pozisyonlarda görev yapan ve lisansüstü eğitim alan din görevlilerinin akademik eğitim ihtiyaçlarını, beklenti ve görüşlerini incelemektir. DİB personelinin lisansüstü eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinin, günümüz toplumunda nitelikli din hizmeti sunulması ve insan kaynağı kalitesinin artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma, Diyanet personeli için lisansüstü eğitimin önemini, bu eğitime ilişkin ihtiyaçları genel çerçevede belirlemeyi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine bilimsel açıdan katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, personel görüşleri doğrultusunda lisansüstü eğitim veren ilahiyat fakültelerinin programlarının gözden geçirilmesinin, Diyanet İşleri Başkanlığının hizmet alanlarına olumlu katkılarda bulunacağı öngörülmektedir.

Literatür incelendiğine Diyanet personelinin lisansüstü eğitim çalışmalarına yönelik yapılan çalışmaların özellikle Diyanet Akademisinin faaliyetleri çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Diyanet Akademisinin personelin mesleki bilgi ve becerisini artırmak amacıyla düzenlediği eğitim programlar bağlamında Akademiye ilişkin yapılan çalışmalar, akademik ihtiyaçların belirlenmesinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır.¹⁰ Ayrıca DİB personelinin yeterlikleri konusunda ilahiyat fakültelerinde verilen eğitimin yeterliliğini inceleyen,¹¹ din görevlilerin iş stresi, iş doyumu, tükenmişlik ve işten ayrılma niyetlerine ilişkin durumu belirlenmeyi amaçlayan,¹² Türkiye’de din görevlisi yetiştirme problemini inceleyen,¹³ Diyanet hizmetleri açısından ilahiyat fakültesinin programlarını araştıran¹⁴ çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar Diyanet personelinin akademik gelişimini desteklemek ve din hizmetlerinin etkinliğini artırmak için önemli bilgiler içermektedir. Ancak mevcut literatürde Diyanet personelinin lisansüstü eğitimdeki akademik

⁹ Sedat Karaman - Fehim Bakırcı, “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2010), 94-114; Fatma Avcı - Ekrem Cengiz Akdeniz, “Lisansüstü Eğitimlerine Devam Eden Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 8/1 (2021), 122-141.

¹⁰ Tuncay Ceylan, “Eğitim Görevlilerinin Diyanet Akademisine İlişkin Görüşleri”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 18 (2024), 145-187.

¹¹ Furat, “Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği”.

¹² Ali Baltacı, “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/1 (2018), 231-274.

¹³ Buyrukçu, “Türkiye’de Din Görevlisi Yetiştirme Problemi ve Çözüm Önerileri”.

¹⁴ Özdemir, “Diyanet Hizmetleri Açısından İlahiyat Fakültesi Program (lar)ı”.

ihtiyaçlarını derinlemesine ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma, literatürdeki mevcut boşluğu doldurmayı ve bu ihtiyaca katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Diyanet personelinin lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri nelerdir? Diyanet personelinin lisansüstü eğitimden beklentileri nelerdir?
- Lisansüstü eğitimin Diyanet personelinin mesleki gelişime etkisi nedir?
- Lisansüstü eğitimin Diyanet personelinin kişisel gelişimine ve din anlayışına katkısı nedir?
- Diyanet personelinin lisansüstü eğitimde alınan dersler ve bu derslerin işleniş biçimi hakkındaki görüşleri nedir?
- Diyanet personelinin lisansüstü eğitim süresince yaşadığı zorluklar nelerdir?
- Diyanet personelinin lisansüstü eğitim süresince yaşadığı zorluklara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
- Lisansüstü eğitim alınan kurumun Diyanet personeline yaklaşımı nedir?

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma lisansüstü eğitim alan Diyanet personelinin lisansüstü eğitim alma nedenlerini ve lisansüstü eğitimden beklentilerine yönelik düşünce ve görüşlerini ortaya koyarak akademik ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla nitel araştırma desenine uygun şekilde tasarlanmıştır. Bu yöntem insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, dünyalarını nasıl yapılandırdıklarını ve bunlara ne tür anlamlar yüklediklerini araştırmaktadır.¹⁵ Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasının iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir olayı meydana getiren nedenleri açıklamak, değerlendirmek, tanımlamak ve değerlendirmek amacıyla kullanılır.¹⁶ İç içe geçmiş tek durum deseninde ise bir durumun içinde olabilecek birden fazla alt birime yönelme durumu söz konusudur.¹⁷ Bu çalışmada Diyanet personelinin lisansüstü eğitim süreci tek bir durum olarak ele alınmış, bu süreçte yaşanan sorunlar, çözüm önerileri, lisansüstü eğitimden beklentiler, bu eğitimin mesleki alana olan katkısı ile ilgili görüşler de alt durumlar olarak ele alınmıştır.

¹⁵ S.B. Merriam, *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, ed. Selahattin Turan (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018), 14.

¹⁶ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016), 288.

¹⁷ Hasan Şimşek - Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 327.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Malatya, Kayseri, Konya, İstanbul, Elâzığ ve Ankara’da lisansüstü eğitim alan Diyanet personeli olarak belirlenmiştir. Araştırmada çalışma grubuna dâhil edilen lisansüstü öğrencileri belirlemek amacıyla nitel araştırmalarla özdeşleşmiş amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesinden yararlanılmıştır. Maksimum örneklemede amaç, araştırmacının kendi yargısını kullanarak farklılıkları belirlemek için çeşitlilik gösteren geniş çaplı durumlar arasında ortak olgular olup olmadığını bulmak ve problemi çeşitli açılardan incelemektir.¹⁸ Araştırmada çeşitlilik açısından temsil ettiği düşünülerek farklı illerde DİB’de halihazırda görev yapan ve lisansüstü eğitim almış ya da bu eğitime devam etmekte olan personelin durumuna bakılarak çeşitlendirme yapılmıştır. Örneklem tekniğine uygun olarak, katılımcılardan elde edilen verilerin birbirini tekrarlamaya başladığı noktada veri toplama işi sonlandırılmıştır. Buna bağlı olarak DİB’de görev yapan ve lisansüstü eğitim alan personelden 18 kişi çalışmaya katılımcı olarak seçilmiştir. Araştırmada kişisel verilerin korunması amacıyla, katılımcıların isimleri K1, K2 gibi harf ve rakamlarla kodlanmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde gönüllülük esasına uygun hareket edilmiştir. Araştırmanın katılımcıların ilişkin özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu ve Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Lisansüstü Eğitim Durumu	Mesleki Kıdem	Kurum İçi Unvan	Bölüm
K1	33	E	Doktora	12 Yıl	Müezzin-Kayyım	Din Eğitimi
K2	38	E	Doktora	18 Yıl	Murakıp	Din Eğitimi
K3	27	E	Yüksek Lisans	3 Yıl	Müezzin-Kayyım	İslam Hukuku
K4	47	K	Doktora	17 Yıl	Vaiz	Hadis
K5	34	K	Doktora	9,5 Yıl	Vaiz	Din Eğitimi
K6	40	E	Yüksek Lisans	20 Yıl	İmam-Hatip	Dinler Tarihi
K7	41	K	Yüksek Lisans	13 Yıl	İl Müftü Yardımcısı	Tefsir
K8	37	K	Yüksek Lisans	13 Yıl	Vaiz	Tefsir
K9	29	E	Yüksek Lisans	5 Yıl	Memur	Arap Dili ve Belagati
K10	34	K	Yüksek Lisans	13 Yıl	Kur’an Kursu Öğreticisi	Din Eğitimi
K11	33	E	Doktora	11 Yıl	İmam-Hatip	Din Eğitimi
K12	29	K	Yüksek Lisans	5 Yıl	Vaiz	Din Psikolojisi

¹⁸ Baltacı, “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, 249.

K13	33	K	Yüksek Lisans	6 Yıl	Kur'an Kursu Öğreticisi	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
K14	37	E	Doktora	17 Yıl	Murakıp	İslam Mezhepleri Tarihi
K15	29	E	Yüksek Lisans	5 Yıl	Müezzin-Kayyım	Din Eğitimi
K16	38	E	Yüksek Lisans	18 Yıl	Vaiz	Arap Dili ve Belagatı
K17	32	K	Yüksek Lisans	6 Yıl	Kur'an Kursu Öğreticisi	Din Eğitimi
K18	29	K	Doktora	5 Yıl	Kur'an Kursu Öğreticisi	Tefsir

1.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Araştırmaya başlamadan önce İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilim Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 19.04.2024 tarih ve 37 sayılı onay yazısı ile gerekli yasal izinler alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken öncelikle konu ile ilgili literatür incelenmiş ve araştırmacının amacına uygun olarak on sorudan oluşan taslak görüşme formu hazırlanmıştır. Taslak görüşme formu için din eğitimi alanında uzman iki öğretim üyesinin görüş ve önerilerine başvurulmuştur. Uzman görüşlerinden sonra iki Diyanet personeli ile pilot görüşmeler yapılarak soruların anlaşılabilirliği sınanmıştır. Uzman görüşleri ve pilot uygulamanın sonrasında üç ana temaya ayrılmış nihai görüşme formunun sekiz sorudan oluşmasına karar verilmiştir. Hazırlanan görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda katılımcıların yaş, cinsiyet, lisansüstü eğitim düzeyi ve kıdem gibi demografik bilgiler, ikinci kısımda ise görüşme soruları yer almıştır.

Katılımcılardan görüşme formunu doldurmadan önce bilgilendirilmiş onamları alınmış ve katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını elektronik ortamda beyan ettikten sonra görüşme formlarını doldurmuşlardır.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Böylelikle konuyu açıklamaya yardımcı olacak kavram ve içeriğe ulaşabilmek hedeflenmiştir.¹⁹ Araştırmacılar tarafından, Diyanet personeli ile birebir ve yüz yüze görüşmeler yapılmış, görüşme sonucu elde edilen veriler deşifre edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler kodlanmış, ardından anlam benzerliğine göre temalar ve kategoriler altında toplanmıştır. Son olarak temalar arasındaki ilişkiler belirlenerek veriler yorumlanmaya çalışılmıştır. Veri analizinin güvenilirliğini sağlamak için veriler her

¹⁹ Şimşek - Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 227.

iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Yazılı hâle getirilen kayıtlar sonrasında katılımcılar ile paylaşılarak, görüşlerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığına dair onayları alınmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrudan alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır. Katılımcılar K1, K2, K3... şeklinde kodlanması suretiyle alıntılar aktarılmıştır.

1.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğini ve güvenirliliğini sağlamak için Creswell ve Creswell²⁰ tarafından önerilen adımlar ve araştırma kapsamında uygulanan önlemler dikkate alınmıştır. Buna göre araştırmanın geçerliği için görüşme kayıtları yazılı hâle getirilmiş ve katılımcı teyidi alınmıştır. Görüşme sürecinde verilerin gerçek durumu yansıtması amaçlanmış, tema ve alt temalar arasında bütünlük sağlanmış, bu süreçte uzman görüşüne başvurulmuştur. Güvenirliliği sağlamak için ise bulgular yorum yapılmadan aktarılmış, temalar araştırmacılar tarafından ortak belirlenmiş, bulgular sonuç kısmında uygun şekilde tartışılmıştır.

2. Bulgular

Bu bölümde lisansüstü eğitim alan Diyanet personelinin görüşleri araştırmanın amaç ve alt amaçları ile uyumlu biçimde temalar ve kategoriler eşliğinde sunulmaktadır. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlar üç temaya ayrılmış, buna bağlı olarak da kategoriler oluşturulmuştur. Kodlar, katılımcı yanıtlarından elde edilmiş ve ilgili tabloda detaylandırılmıştır. Kodlar Tablo 2’de oluşturulan kategori sırasına uygun şekilde ayrıntılı olarak ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 2. Konuya İlişkin Oluşturulan Temaların Alt Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Alt Temalar
Lisansüstü Eğitime Bakış	-Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenleri
	-Diyanet Personeli İçin Lisansüstü Eğitim
	-Lisansüstü Eğitimden Beklentiler
	-Kurumun Diyanet Personeline Yaklaşımı
Lisansüstü Eğitimin Etkileri	-Mesleki Gelişime Etkisi
	-Kişisel Gelişime Etkisi
	-Din Anlayışına Etkisi
	-Alınan Dersler ve İşleniş Biçimi
Lisansüstü Eğitimin Uygulanışı	-Yaşanan Güçlükler
	-Çözüm Önerileri

2.1. Lisansüstü Eğitime Bakış

Lisansüstü eğitime bakış temasında katılımcıların lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri, Diyanet personelinin alana yönelik teşviki hakkındaki görüşleri, lisansüstü

²⁰ John W. Creswell - J. David Creswell, *Araştırma Tasarımı- Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* çev. Engin Karadağ (Ankara: Nobel Yayın, 2021), 199-201.

eğitimden beklentileri ve DİB'in lisansüstü eğitim alan personele yaklaşımına dair elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.1.1. Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenleri

Tablo 3. “Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenleriniz Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Mesleki alana katkı	K5, K7, K9, K11, K12, K13, K17, K18
Akademik kariyer	K3, K6, K9, K12, K14, K15
Bilgide derinleşmek	K2, K5, K16, K17, K18
Kişisel gelişim	K7, K8, K10, K12
Araştırma merakı	K1, K13, K14
Meselelere profesyonel yaklaşım	K4, K10
Bilinçlenmek	K2
Düzenli okuma	K5

Araştırmanın Lisansüstü Eğitim temasının ilk alt teması katılımcıların lisansüstü eğitimi tercih etme nedenlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların lisansüstü eğitimi tercih etme nedenlerinin belirli alanlarda yoğunlaştığı ancak bazı katılımcıların da farklı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar özellikle mesleki alanlarına katkı sağlamak, akademik kariyer yapmak, bilgilerinde derinleşmek, kişisel gelişimlerini artırmak ve araştırmaya duydukları merak gibi sebeplerden dolayı lisansüstü eğitimi tercih etmiştir. Katılımcılardan K11 ve K17 düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Dürüst olmam gerekirse benim lisansüstü eğitim yapmayı tercih etmemin en önemli sebebi, mecburiyet. Diyanet işleri Başkanlığı bünyesinde çalışırken çektiğim bazı sıkıntılar beni meslek değiştirmeye sevk etti ve ben başta öğretmen olmak istedim. Pedagojik formasyon alırken ve KPSS’ye hazırlanırken eğitim bilimlerine ilgimin ve becerimin olduğunu fark ettim bu nedenle de eğitim bilimlerinden akademik kariyer yapmak istedim. Formasyondaki hocam bana kendi alanımda yüksek lisans yapmamı tavsiye etti ve ben din eğitimi bilim dalında kariyer yapmaya karar verdim. Ancak formasyon alırken, eğitim vermenin hem ülkemiz hem İslam âlemi için çok önemli olduğunu fark ettim. Aldığım eğitim bana mevcut durumumdan çok daha fazla hizmet etme imkânı sunuyordu. Ondan sonra eğitim almak ve eğitim vermek, öğretmenlik yapmak hocalık yapmak benim için daha manevi bir anlama büründü.” (K11)

“Din eğitimi yaparken kendi yeterliliğimi artırmak ve hitap ettiğim kitleye karşı daha etkili olabilmek düşüncesiyle lisansüstü eğitim yapmayı tercih ediyorum. Ayrıca kurum içi

branş değişikliği yapmak istediğimde lisansüstü eğitim yapmanın artı bir durum olacağı düşüncesindeyim.” (K17)

Katılımcıların lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri genel olarak mesleki gelişim, akademik kariyer hedefi, kişisel gelişim ve araştırmaya duyulan ilgi etrafında yoğunlaşmaktadır. Ancak bireysel farklılıklar da göze çarpmaktadır. Örneğin, K11’in ifadesi, zorunluluktan başlayan sürecin zamanla akademik bir ideale ve manevi bir anlam kazanmaya evrildiğini göstermektedir. K17 ise hem kişisel yeterliliğini artırma hem de kurumsal avantaj sağlama motivasyonu ile hareket etmektedir. Bu durum, lisansüstü eğitimin bireyler için çok boyutlu bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır.

2.1.2. Diyanet Personeli İçin Lisansüstü Eğitim

Tablo 4. “Sizce Diyanet Personeli Lisansüstü Eğitime Teşvik Edilmeli Midir? Neden?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18
Hayır	K7, K11

Araştırmanın ikinci alt teması katılımcıların lisansüstü eğitimin Diyanet personeli için önemine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların tamamına yakını Diyanet personeli için lisansüstü eğitimin teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan K1, K2, K10 ve K18 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“... kendi mesleğinde fayda sağlayacak bir formatta daha çok uygulamaya dönük geliştirilen tezsiz yüksek lisans programları olmalı ve buralarda okumalar teşvik edilmelidir ama herkesi yüksek lisansa teşvik ettiğimizde burada hazırlanan tezlerin de kalitesi düşmüş oluyor maalesef. Açıkçası yüksek lisanslarda gerek ders döneminin gerek tez döneminin formalite ile yürütülen süreçler olduğunu düşünüyorum. Tabii ki genelleme yapamayız ama Diyanet personelinin dediğim gibi tezsiz yüksek lisans programlarına yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K1)

“Araştırma becerilerimi geliştirmek, dinî konularda yapılan tartışmalar ve bilimsel çalışmalar hakkında bilgili olabilmek için....” (K2)

“Personeli Başkanlık kesinlikle teşvik etmeli hem maddi hem manevi açıdan lisansüstü çalışmalar yapanlara destek olunmalı teşvik edilmeli. Ön lisans mezunu bir öğretici ile yüksek lisans mezunu bir öğretici bir tutulmamalı, fark ortaya koyulmalı. Personelin akademik çalışmaları incelenebilir; sempozyum, konferans gibi yerlerde ya da dergi makale kitap gibi çalışmalarda bu personelden destek istenebilir. Alanı ile ilgili toplantılara eğitimlere davet edilebilir, böylece diğer personelde kendini geliştirmek eğitimlerine devam etmek için teşvik edilmiş olur.” (K10)

“Evet, özellikle 4-6 yaş Kur’an kurslarında görevli veya gençlikle ilgili çalışmalar yürüten eğitimcilerin bu alanların ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kendilerini sürekli geliştirmelidirler. Bu alanlara dair yapılacak çalışmaların kalitesini arttırmayı, karşılaşılabilecek problemleri çözmeyi hedefleyen farklı yaklaşımlar, yöntem ve teknikler hakkında detaylı bilgi sahibi olmalıdır.” (K18)

K7 diğer katılımcılardan farklı olarak her Diyanet personelinin lisansüstü eğitim almaması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Herkes lisansüstü eğitim almasa da olur. Sadece bu alanda yeteneği/kapasitesi olanlar yönlendirilmeli. Çünkü yeterli beceriye sahip olmayan kişilerin lisansüstü eğitim almaya çalışması hem üniversiteye hem de kurumumuza yükür. Kurumsal açıdan bu tür kişiler hem işlerin aksamasına yol açar hem de bir şekilde diploma alırlarsa ilerde gelebilecekleri pozisyonlarda sıkıntılar yaşanabilir.” (K7)

Katılımcılar genel olarak Diyanet personelinin lisansüstü eğitime teşvik edilmesi gerektiğini düşünmekte, ancak bu teşvikin nasıl olması gerektiği konusunda farklı görüşler sunmaktadır. Dolayısıyla bu kategorideki veriler lisansüstü eğitimin öneminin genel olarak kabul edildiğini ancak uygulanma sürecine dair farklı yaklaşımlar olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. “Sizce Diyanet Personeli Lisansüstü Eğitime Neden Teşvik Edilmelidir?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Görevi daha etkin yerine getirmek	K1, K2, K9, K10, K13, K15, K17, K18
Çağı okuyabilmek	K5, K6, K16, K17, K18
Güncel sorunlara çözüm üretebilmek	K2, K4, K5, K8, K18
Kaliteli bir din hizmeti sunmak	K3, K9, K12
Farklı düşünebilmek	K5, K14, K16
Kişisel ve mesleki gelişim	K5, K12

Diyanet personelinin lisansüstü eğitime teşvik edilmesi gerektiğini belirten katılımcıların görüşleri Tablo 5’te sunulmuştur. Buna göre katılımcılar görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmek, güncel sorunlara çözüm üretebilmek, çağı okuyabilmek, kaliteli bir din hizmeti sunmak ve farklı düşünce biçimleri geliştirebilmek gibi nedenlerle Diyanet personelinin lisansüstü eğitime yönlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Konuyla ilgili görüş belirten K3 ve K8 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Diyanet personeli lisansüstü eğitime teşvik edilmelidir. Çünkü hangi kurum olursa olsun personellerin kendilerini bu eğitimler sayesinde geliştirebileceğini düşünüyorum.

Diyanet personelinin topluma özellikle dinî alanda daha kaliteli bir hizmet sunabilmesi için teşvik edilmesi olumlu sonuçlar verir.” (K3)

“Mutlaka teşvik edilmelidir. İlahiyat fakültelerindeki lisans eğitimi Diyanet personelinin sahadaki ihtiyaçları ile aynı düzlemde değil. Bu sebeple -bilhassa temel İslam bilimleri alanında- daha kapsamlı bir eğitime ihtiyaç duyuyoruz.” (K8)

Katılımcılar, Diyanet personelinin lisansüstü eğitime teşvik edilmesini, din hizmetlerinin niteliğini artırma, güncel sorunlara çözüm üretme ve çağın gerekliliklerine uyum sağlama gibi gerekçelerle desteklemektedir. K3, genel olarak kurum çalışanlarının gelişimi açısından lisansüstü eğitimin önemine vurgu yaparken, K8 özellikle ilahiyat fakültelerindeki lisans eğitiminin sahadaki ihtiyaçları tam olarak karşılamadığına dikkat çekmektedir. Bu bulgular, Diyanet personelinin daha etkin ve donanımlı olabilmesi için lisansüstü eğitimin önemli bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

2.1.3. Lisansüstü Eğitimden Beklentiler

Tablo 6. “Lisansüstü Eğitim Beklentilerinizi Karşıladı mı?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Beklentinin karşılanması	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K13, K14, K16
Kısmen karşılanması	K5, K10, K11, K15, K17, K18
Beklentinin karşılanmaması	K12

Araştırmanın üçüncü alt teması katılımcıların lisansüstü eğitimden beklentilerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların çoğunun almış oldukları lisansüstü eğitimin beklentilerini karşıladığı görülmüştür. Katılımcılardan K2 ve K8 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Benim beklentilerimi genel olarak karşıladı diyebilirim. Ancak bu durum birazda kişinin kendi gayretiyle alakalı olduğunu da söyleyebilirim.” (K2)

“Ders dönemi için beklentilerimi fazlasıyla karşıladığını söyleyebilirim. Yüzeysel olarak bildiğim birçok konunun ayrıntılarına inebilmek, ana kaynaklardan araştırma yapmayı öğrenmek benim için çok büyük yatırım oldu.” (K8)

Katılımcılardan bazıları da lisansüstü eğitimin beklentilerini kısmen karşıladığını belirtmiştir. Konuyla ilgili K10, K5 ve K18’in düşünceleri sırasıyla şu şekildedir:

“Tam karşıladığını söyleyemem ama çok katkı sağladığını düşünüyorum, okuma yazma araştırma analiz yapma ve özellikle yoğun ve disiplinli çalışmayı öğrenme konusunda oldukça insanı geliştiriyor.” (K10)

“Lisansüstü eğitim beklentimi kısmen karşıladı. Bir alana, kaynaklarına, görüşlerine vakıf oldum. Kısmen karşılama sebebi bireysel olarak çok fazla kendini verememe, çabamı yeterli görmeme sebebiyle aslında.” (K5)

“Ben Tefsir alanında çalışma yürüttüğüm için mesleğime doğrudan bir katkısı olmasa da 4-6 yaş Kur’an ve değerler öğretimi dışında sevdiğim bir alana dair okuma ve araştırma yapmak beni mutlu ediyor.” (K18)

Katılımcıların çoğu lisansüstü eğitimin beklentilerini büyük ölçüde karşıladığını belirtmektedir. Bu kategorideki bulgular, lisansüstü eğitimin bireysel beklenti ve çabaya bağlı olarak farklı şekillerde değerlendirildiğini göstermektedir.

2.1.4. Kurumun Diyanet Personeline Yaklaşımı

Tablo 7. “Lisansüstü Eğitim Aldığınız Kurumun Diyanet Personeline Yaklaşımı Nasıl?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Olumlu	K3, K6, K7, K9, K12, K13, K15, K16, K17, K18
Saygılı	K4, K9, K10, K11, K14
Karşılıklı bilgi paylaşımı	K10, K14
Olumsuz bakış	K1
Destekleyici ve anlayışlı	K2
Dışlayıcı	K5

Araştırmanın dördüncü alt teması katılımcıların lisansüstü eğitim aldıkları kurumun Diyanet personeline bakışını belirlemeye yöneliktir. Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların farklı görüşlerde olduğu ancak genel itibarıyla lisansüstü eğitim aldıkları kurumun Diyanet personeline yaklaşımlarının olumlu ve saygılı olduğu görülmektedir. Katılımcılardan K11 ve K12 düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Zaten ilahiyat fakültesi olduğu için olumlu bir davranış vardı. Ben ve sınıftaki öğrencilerin büyük kısmı Diyanet personeliydi.” (K12)

“Benim alanım din eğitimi olduğu için lisansüstü eğitim sürecinde arkadaşlarım genelde öğretmenlik yapıyorlardı. Zaten alan öğretmenlik mesleğine çok daha yakın. Bununla birlikte yaygın eğitim faaliyetlerinin yapıldığı kurum olan Diyanete ilgi vardı. Çünkü, yaygın eğitim örgün eğitime nazaran daha soyut bir alan olduğu için ilgi çekiyordu. Bizim işlenen konularla alakalı daha farklı şeyleri görüp ifade edebileceğimiz için hem bize hem tecrübelerimize kıymet verildiğini hissediyordum.” (K11)

Lisansüstü eğitim aldığı kurumun Diyanet personeline bakışını dışlayıcı olarak nitelendiren K5 ise düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir.

“Doğrudan bir yaptırım tabii ki yok ama MEB’de çalışanla DİB’de çalışana tutumlar farklı bence. DİB ve DİB çalışanı sanki biraz öteleniyor. Belki de DİB’in kurumsal olarak MEB’e nazaran biraz daha oturmamış vaziyette olması etkiliyor.” (K5)

Bu kategoride katılımcıların çoğu, lisansüstü eğitim aldıkları kurumların Diyanet personeline olumlu ve saygılı bir yaklaşım sergilediğini belirtmektedir. Bu bulgular, genel olarak olumlu bir yaklaşım olsa da bazı katılımcılar için dışlanma hissi yaşanabilmektedir.

2.2. Lisansüstü Eğitimin Etkileri

Lisansüstü eğitimin etkileri temasında katılımcıların almış oldukları lisansüstü eğitimin mesleki ve kişisel gelişim ile din anlayışına etkisi üzerine elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.2.1. Mesleki Gelişime Etkisi

Tablo 8. “Almış Olduğunuz Lisansüstü Eğitim Mesleki Gelişiminizde Etkili Oldu mu?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Faydalı	K1, K9, K11, K18
Toplumsal sorunlara farkındalık	K2, K4, K5, K12
Yetkinlik	K13, K16, K17
Özgüven	K1, K2
Bilgi edinme	K2, K8
Eleştirel düşünme	K2
Sistematiik ilerleme	K5
Göreve engel teşkil etmesi	K7
Sentez yapabilme	K8
Verim	K10
Akademik bakış	K14

Araştırmanın beşinci alt teması katılımcıların almış olduğu lisansüstü eğitimin onların mesleki gelişime etkisine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların almış oldukları lisansüstü eğitimin onların mesleki gelişim süreçlerine farklı şekillerde katkıda bulunduğu görülmüştür. Katılımcılardan K5 ve K17 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Biraz daha sistematiik ilerlememe, toplumsal ihtiyacı fark etmeme ve ona göre hareket etmeme yardımcı oldu.” (K5)

“Evet oldu. Lisansüstü eğitimde alanımı din eğitimi olarak tercih ettim. Çünkü 4-6 yaş grubu çocuklara hitap ediyorum. Din eğitimi çoğunlukla soyut kavramların olduğu bir eğitim çeşidi iken 4-6 yaş grubu somut kavramları kavrama dönemidir. Bu süreçte

çocuklara neyi nasıl sunmam konusunda aldığım lisansüstü eğitimlerin beni geliştirdiğini düşünüyorum.” (K17)

Bazı katılımcılar ise almış oldukları lisansüstü eğitimin mesleki gelişim süreçlerine çok fazla etkisi olmadığı görüşündedir. Katılımcılardan K1 ve K11 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Lisansüstü eğitim görevimi yerine getirme noktasında çok faydalı oldu diyemem. Çünkü her ne kadar bu eğitimin bana ciddi katkılar sağladığı net bir şey olsa da dediğim gibi camide hedef kitlenin yaş ortalaması belli. Bu hedef kitlenin beklentileri onlara ilgi gösterilmesi ilmiyal bilgileri noktasında daha çok dinin şekilsel boyutları hakkında onları tatmin etmek. Hâl böyle olunca da çok farklı konulara giremezsiniz. Geleneksel din anlayışına sahip bir kitleye kendi düşüncelerinizi paylaşmanız dahi çok ciddi bir sıkıntı oluşturabilir. Elbette lisansüstü eğitim görevini yerine getirme noktasında belki kısmen bir özgüven getirmiş olabilir veya bazı konularda katkısı olmuş olabilir ama ben açıkçası dediğim gibi aldığım lisansüstü eğitim ile mevcut görevimi daha iyi yapacağımı düşünmüyorum.” (K1)

“Benim mevcut bulunduğum konumda çalışan personellerin çok fazla inisiyatifinin olduğunu düşünmüyorum. Ben imamlık yapıyorum. Cuma hutbelerinin merkezden gönderilmesi, cuma vaazlarının merkezden verilmesi, hutbelerde ekleme çıkarma yapmanın yasak olması, kendi camisinde cuma vaazı vermek isteyen din görevlilerine yüz yüze vaaz sertifikası almanın şart koşulması gibi hususlar bu inisiyatif darlığının varlığını ispat eden hususlardır. Diyanet işleri Başkanlığının imam-hatip ve müezzin-kayyımlardan beklentileri de lisansüstü eğitim alan kişilere kazandırılan becerilere atıf yapmıyor. Bu nedenle benim lisansüstü eğitimim, görevimi yerine getirme süreçlerime faydası olmadı.” (K11)

Bu kategoride katılımcıların çoğu, lisansüstü eğitimin mesleki gelişimlerine katkı sağladığını belirtmektedir. Bu kategorideki bulgular, lisansüstü eğitimin mesleki gelişime katkısının, görev ve çalışma koşullarına göre değişebileceğini göstermektedir.

2.2.2. Kişisel Gelişime Etkisi

Tablo 9. “Lisansüstü Eğitimin Kişisel Gelişiminize Katkısını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Farklı bakış açısı	K1, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16
İletişim becerileri	K2, K10, K14, K17
Yeni bilgiler edinme	K4, K7, K9
Entelektüel birikim	K5, K7, K17

Eleştirel düşünme	K2, K11
Özgüven	K2, K17
Problem çözme	K2

Araştırmanın altıncı alt teması katılımcıların almış olduğu lisansüstü eğitimin onların kişisel gelişimlerine olan etkisine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 9 incelendiğinde lisansüstü eğitim alan katılımcıların en çok farklı bakış açılarına sahip olma açısından kişisel gelişimlerine katkıda bulunduğu görülmüştür. Ayrıca iletişim becerileri, yeni bilgiler öğrenme ve entelektüel birikim sağlama da katılımcıların ifadeleri arasında yer almaktadır. Katılımcılardan K4, K5, K7 ve K10 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Son derece olumlu. Yeni şeyler öğrenmenin ve başarmanın insana iyi geldiği bir hakikat.” (K4)

“Kişisel olarak beklentimden azdı. Ama çocukların bazı sorularına nasıl yaklaşmam gerektiği, kültürel açıdan ülkelerdeki din eğitimi hakkında bilgi sahibi oldum.” (K5)

“Tez döneminde birçok kaynak okumak hem konuyla ilgili bilgilerimi geliştirdi hem de klasik kaynaklarla ilgili (üslup, içerik vs.) bizzat görerek fikir edinmiş oldum.” (K7)

“Ben bir hafız hocasıyım. Din eğitiminde hafızlık üzerine bir tez yazdım, aldığım eğitimler farklı bakış açıları kazanmama vesile oldu, öğrencilerime velilerime daha anlayışlı olmaya ve çevremdeki meslektaşlarıma yardımcı olmaya başladım. Ayrıcı sürekli okumalar yapmak ve yazı yazmak kesinlikle insanın fikir dünyasını geliştiriyor.” (K10)

Bu kategoride katılımcılar, lisansüstü eğitimin kişisel gelişimlerine en çok farklı bakış açıları kazandırma konusunda katkı sağladığını belirtmiştir. Elde edilen bulgular, lisansüstü eğitimin katılımcıların düşünsel ve mesleki bakış açılarını genişlettiğini ortaya koymaktadır.

2.2.3. Din Anlayışına Etkisi

Tablo 10. “Lisansüstü Eğitiminizin Din Anlayışınıza Etki Ettiğini Düşünüyor Musunuz?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Farklı bakış açıları	K6, K8, K10, K12
Dinin farklı boyutlarına yönelik farkındalık	K1, K8, K16, K17
İletişim	K6, K11, K14
Etkililiği	K5, K9, K13
Eleştirel düşünme	K1

Özgürleşme	K1
Manevi olarak bilinçlenme	K2
Bilgi edinme	K3
İnancın tahkiki	K4

Araştırmanın yedinci alt temasına katılımcıların almış olduğu lisansüstü eğitimin onların din anlayışlarına etkisine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların bir kısmı lisansüstü eğitim almanın din anlayışlarına yönelik farklı bakış açıları kazandırdığını söylerken, bir kısmı da dinin farklı boyutlarına yönelik farkındalık sağladığı görüşündedir. Katılımcılardan K6, K8 ve K11 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Din anlayışının belli bir kalıptan çıktığını, zamana yorumlamamı olumlu etkilediğini ve özellikle gençlerle iletişim noktasında –anlama / kavratma- faydalı olduğumu düşünüyorum.” (K6)

“Kur’an-ı Kerim okurken daha sağlıklı bir bakış açısıyla bakmamı sağladı. Ayrıca bilhassa Kur’an ve sünnet hakkında bilgi sahibi olunmayan konularda yorum yapmanın, hüküm çıkarmaya çalışmanın ne kadar büyük bir gaflet olduğunu da fark etmemi sağladı diyebilirim.” (K8)

“Evet aldığım eğitim din anlayışına etki etti, bu itikat ve ibadetlerde hassasiyet noktasında değil de insanlara yaklaşım noktasında bir etki. Yani İslam dininin emirlerini ve yasaklarını esnetmek, yumuşatmak değil de insanlara İslam’ın emirlerini yasaklarını anlatırken onların psikolojilerini de hesaba katarak daha kolay kabul edilebilir şekilde anlatmak noktasında bir etkiden söz edebilirim. Yani birazcık daha müsamahakâr bir yaklaşıma sahip olduğumu söyleyebilirim.” (K11)

Katılımcılardan bazıları da lisansüstü eğitimin din anlayışların etki etmediği düşüncesindedir. Konuyla ilgili K9 görüşlerini şu şekilde belirtmiştir.

“Lisans eğitimimin din anlayışımın üzerinde çok etkisi olduğunu düşünmüyorum.” (K9)

Bu kategoride katılımcıların bir kısmı, lisansüstü eğitimin din anlayışlarına farklı bakış açıları kazandırdığını ve dinin farklı boyutlarına yönelik farkındalık sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri lisansüstü eğitimin din anlayışını geliştirebileceği gibi bazı katılımcılar için etkili olmayabileceğini göstermektedir.

2.3. Lisansüstü Eğitimin Uygulanışı

Lisansüstü eğitimin uygulanışı temasında aldıkları derslerin işleniş biçimine ilişkin görüşleri, bu süreçte yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklara yönelik çözüm önerileri ile ilgili elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.3.1. Alınan Dersler ve İşleniş Biçimi

Tablo 11. “Lisansüstü Eğitimde Aldığınız Dersler ve Bu Derslerin İşleniş Biçimi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Derslerin işleyişi	K1, K3, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K16
Araştırmaya teşvik	K1, K3, K8, K10
Uygulama	K5, K15, K17, K18
Derinlemesine analiz	K1, K8
Seçmeli dersler	K4, K7
Çözüm becerisi	K2
Derslerin işleniş biçimi	K6, K2
Plan ve disiplin	K12

Araştırmanın sekizinci alt teması katılımcıların lisansüstü eğitimde almış oldukları dersler ve bu derslerin işleniş biçimine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların lisansüstü eğitimde danışman ve derslerine giren öğretim üyelerinin ders işleme yöntemlerini beğendikleri görülmüştür. Katılımcılardan K8 ve K14 düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Ana kaynaklardan metin okuma yaptık. Makale kritiği, eserlerin karşılaştırmalı okumalarını yaptık. Bu derslerimiz çok verimli idi benim için. Fakat bu konuda önemli olan dersler değil, dersleri yöneten hocalarımızın ders işleme teknikleri idi.” (K8)

“Kimi dersler çok etkili ve güzel bir şekilde işlendi. Bazıları için daha iyi olabilirdi demekten kendimi alamıyorum. Öğretim görevlisinin olaya bakışı ve tarzı çok önemli.” (K14)

Katılımcılar ayrıca almış oldukları derslerin araştırmaya teşvik etmesini ve teoriden ziyaden pratiğe aktarılması gerektiği görüşündedir. Konuyla ilgili K5, K9 ve K15 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Uygulama, pratik yönde, hayatla ilişkilendirmede bazı derslerin eksik kaldığını düşünüyorum.” (K5)

“Lisansüstü derslerimin kendi alanım açısından çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Özellikle ders dönemindeki yüz yüze işlenen dersler biraz yüzeysel kalmıştı. Bazı derslerimiz hoca ağırlıklı işlendiği için çok verimli olmamıştı.” (K9)

“Dersler sadece okuma üzerine olduğu için bence yetersiz kalıyor. Yerinde araştırma yaparak veya uygulamalar yaparak dersler işlense daha kavrayıcı ve kalıcı olacağı kanaatindeyim.” (K15)

Netice itibariyle katılımcılar, lisansüstü eğitimde derslerin işleniş biçiminden genel olarak memnun olduklarını, ancak ders işleme tekniklerinin öğretim üyelerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu kategoride elde edilen bulgular, derslerin içeriğinin yanı sıra uygulama ağırlıklı eğitim yöntemlerinin de önemli olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Yaşanan Güçlükler

Tablo 12. “Lisansüstü Eğitiminiz Süresince Ne Gibi Zorluklarla Karşılaştınız?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
Ulaşım	K8, K9, K12, K15, K18
İzin alma	K1, K7, K10, K11
Zaman	K4, K8, K13, K17
Sorun Yaşanmaması	K3, K14, K16
Ailevi problemler	K2
Sağlık sorunları	K2
Derslerin online olması	K5
Kaynaklara erişim	K8

Araştırmanın dokuzuncu alt teması katılımcıların lisansüstü eğitim sürecinde yaşadıkları zorluklara ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların bu süreçte en çok ulaşım yönünden problem yaşadıkları görülmüştür. Katılımcılardan K9 düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Eğitimim sürecinde en büyük sorunum ulaşımды. Derslere katılım konusunda eksik kalıyordum, bu da eğitimimi olumsuz etkiliyordu. Kurumum eğitim sürecime destek verdi.” (K9)

Katılımcılardan bazıları da kurumdan izin alma ve zaman sıkıntısı yaşadıklarını belirtmiştir. Konuyla ilgili K4, K7 ve K11 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Zamanı doğru kullanma becerisi istiyor, biraz zaman yetersizliği hissettim. Elbette verimliliği arttırmak da daha çok bilgi edinmekle mümkün.” (K4)

“İdarecilerim de destek verdi. Fakat tezin bir bölümünde okulun olduğu şehirden farklı bir yerde görev yaptım. Danışmanla görüşmek, kütüphaneye ulaşmak vs. konuları biraz zor oldu. Çünkü yıllık iznimiz yeterli olmayabiliyor.” (K7)

“İmam-hatip olarak görev yaparak lisansüstü eğitimini alan bir kişi olarak söylemeliyim ki lisansüstü eğitim gerçekten emek ve efor gerektiren bir süreç. Bir gün haftalık izinle

süreci işletmek gerçekten zordu. Ders döneminde haftalık iznimi dersimin olduğu güne aldım, haftalık izin zaten istirahat etmek için bile yeterli değilken o gün yüksek lisans ve doktora dersleri görmek gerçekten zordu ve benim verimi bu durum oldukça düşürdü.” (K11)

Bazı katılımcılar ise bu süreçte herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Konuyla ilgili K3’ün görüşü şu şekildedir.

“Bir problem yaşamadım aksine kurum amirlerim yardımcı oldular bana bu noktada destek verdiler.” (K3)

Bu kategoride katılımcılar, lisansüstü eğitim sürecinde en büyük zorluklarının ulaşım ve zaman yönetimi olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar, kurumlarının kendilerine destek verdiğini ve süreçte herhangi bir zorluk yaşamadıklarını ifade etmiştir.

2.3.3. Çözüm Önerileri

Tablo 13. “Sizce Yaşamış Olduğunuz Bu Problemler Nasıl Giderilebilirdi? Siz Bunun İçin Ne Önerirsiniz?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcılar
İzinler için yasal düzenleme	K1, K5, K7, K8, K10, K11, K15
İdarecinin anlayışı	K7, K10, K13
Kurumlar arası iş birliği	K14, K16
İdealist olunması	K1
İş ve kariyer arasında denge	K2
Esneklik sağlanması	K4
Uzaktan eğitim ihtiyacı	K9
Yatay geçişlerde kolaylık	K9
Ders döneminin arttırılması	K12
Yabancı dile teşvik	K14
Finansal destek	K14
Çalışma koşulları	K17
Kurumsal destek	K18

Araştırmanın onuncu alt teması katılımcıların lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklara ilişkin çözüm önerilerini belirlemeye yöneliktir. Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların çözüm önerilerinin birbirinden farklılaştığı görülmektedir. İzinler konusunda yasal bir düzenlemesinin yapılması gerektiği en çok tercih edilen çözüm

önerileri arasındadır. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K5, K8 ve K11 düşüncelerini sırasıyla aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

“Lisansüstü çalışmalara yönelik yönetmelik veya yönerge ile bazı kolaylıklar sağlanabilir. Çünkü şu andaki görev tanımımız beş güne yayılmış biri sabah biri öğlen olmak üzere tüm günü kapsayacak şekilde.” (K5)

“Lisansüstü eğitimde en sık karşılaştığımız problem, eğitiminizin tamamen amirinizin inisiyatifinde olmasıdır. Yani müftünüz izin vermezse eğitiminiz yarıda da kalabilir. Bu konuda bizden sonra resmi bir adım atıldı mı bilmiyorum. Fakat yapılmadıysa, lisansüstü eğitim yapmak isteyen personelin hakları yönetmelikle güvence altına alınmalı.” (K8)

“Öncelikle bu konuda müftülüklerin inisiyatifine bırakılmayacak şekilde mevzuatların düzenlenmesi gerekir, lisansüstü eğitim alan personelin aldığı eğitimle alakalı hakkı hukuku nedir açık bir şekilde ifade edilmelidir...” (K11)

Katılımcılardan bazıları idarecilerin anlayışlı olması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcılardan K7 düşüncesini şu şekilde belirtmiştir.

“Hem okul hem de idareciler anlayışlı olursa ciddi bir sorun yaşanmaz. Fakat anlayışlı kişilere denk gelmemiz her zaman mümkün değil. O yüzden bu konu bir yönetmelikle/protokolle çözülmeli.” (K7)

Bu kategoride katılımcılar, lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklarla ilgili çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. En çok dile getirilen çözüm, izinler konusunda yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğidir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre araştırmanın ilk temasında Diyanet personelinin lisansüstü eğitime bakışı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara katılımcıların mesleki alana katkı sağlamak, akademik kariyer yapmak, bilgide derinleşmek, kişisel gelişim, araştırma merakı ve meselelere profesyonel yaklaşım gibi gerekçelerle lisansüstü eğitimi tercih ettikleri görülmüştür. Bu bulgudan yola çıkarak katılımcıların lisansüstü eğitimdeki temel motivasyonlarının yalnızca kişisel gelişimi sağlamak değil mesleklerine bağlılık ve hizmet kalitesini artırmaya yönelik bir gayeye de hizmet ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bu sonuç farklı çalışma grupları üzerinde yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.²¹ Yapılan bu çalışmalarda katılımcılar kişisel ve mesleki gelişim, akademik kariyer yapma gerekçeleriyle lisansüstü eğitime yönelmiştir.

²¹ Ramazan Gürel, “DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (2020), 163; Fatma Kara, *Matematik Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitim Deneyimleri ve Okul Yaşantılarına Yansımaları* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 88-92; Sami Oluk - Fatih Çolak, “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Öğretmen Olarak Çalışan Lisansüstü Öğrencilerinin Karşılaştıkları

Katılımcıların çoğu Diyanet personelinin lisansüstü eğitime yönlendirilmesini mesleki yeterliliklerini artırmak, toplumsal sorunlara çözüm üretme kapasitelerini geliştirmek ve din hizmetlerinde kaliteyi artırmak için önemli bir ihtiyaç olarak görmektedir. Ayrıca lisansüstü eğitimin personelin analitik ve eleştirel düşünme becerilerini güçlendirdiği, çağın gerekliliklerine uygun bir bakış açısı kazandırdığı görülmüştür. Bu durum Diyanet personeli için lisansüstü eğitimin bireysel ve kurumsal düzeyde önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu durum DİB personeli için lisansüstü eğitimin nasıl olması gerektiğine yönelik ipuçları vermektedir. Katılımcıların çoğunun alanlarına yönelik yetkili ve etkin bir birey olabilme isteği, lisansüstü eğitimden beklenen işlevin nitelikli insan yetiştirme olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla katılımcı personelin çoğunun lisansüstü eğitimi bilinçli tercih ettikleri söylenebilir. Aydemir ve Çam²² tarafından lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü eğitim almalarına ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmada da lisansüstü eğitim alan katılımcılar almış oldukları eğitimin işlevinin nitelikli eleman yetiştirme vurgusu olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Katılımcıların çoğunun almış oldukları lisansüstü eğitimin beklentilerini karşıladığını ifadelerinden genel anlamda alınan eğitimden memnuniyet duydukları ve lisansüstü eğitim sürecinin beklentilerini büyük oranda karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum lisansüstü eğitim içeriğinin yeterli ve hedef odaklı olduğuna işaret eder. Farklı gruplarla yapılan bazı çalışmalarda da katılımcıların lisansüstü eğitimden memnuniyet duydukları dile getirilmiştir.²³

Katılımcıların büyük kısmı lisansüstü eğitim aldıkları kurumun Diyanet personeline yaklaşımlarının olumlu, saygılı ve karşılıklı bilgi paylaşımına dayalı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu lisansüstü eğitim veren kurumlar ile DİB arasında güven ve iletişimin olduğunu göstermektedir. Bu tutumun devam ettirilmesi gelecekteki işbirliği açısından önemlidir. Ayrıca böylesi bir tutum katılımcıların özgüvenlerini artırabilir ve akademik başarılarına

Bazı Sorunlar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (2005), 143; Ümit Kahraman - Türkay Tok, “Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Lisansüstü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşleri”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (2016), 160; Yasemin Sayan - Hüseyin Aksu, “Akademik Personel Olmadan Lisansüstü Eğitim Yapan Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Çalışma: Dokuz Eylül Üniversitesi-Balıkesir Üniversitesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (2005), 65-66; Didem Koşar vd., “Yüksek Lisans Yapmak: Eğitim Yönetimi Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitim Yapma Nedenlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 53 (2020), 386; Adem Bayar - Mustafa Çelenk, “Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitimine İlişkin Görüşleri”, *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 6/2 (2019), 234.

²² Sevilay Aydemir - Şefika Çam, “Lisansüstü Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitimi Almaya İlişkin Görüşleri”, *Turkish Journal of Education* 4/4 (2015), 14.

²³ Bayar - Çelenk, “Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitimine İlişkin Görüşleri”, 234; Sümeysa Arıcan- Handan Yalvaç Arıcı, “Din Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitim: Bireyin Çok Yönlü Gelişimine Katkısı”, *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 8/1 (2024), 28.

da katkıda bulunabilir. Personelin lisansüstü eğitime yönelik olumlu yaklaşımları DİB'in eğitim politikalarını geliştirecek önemli bir destek olarak görülebilir. Ulaşılan bu sonuç literatürde yapılan bazı araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Dilci²⁴ ve Sevim²⁵ tarafından yapılan çalışmalarda lisansüstü eğitimde öğrencilerin karşılaştıkları sorunların önlenmesinde kurumlar arası uyumun önemine vurgu yapılmıştır.

Lisansüstü eğitimin mesleki gelişime etkisi konusunda katılımcıların toplumsal sorunlara farkındalık, yetkinlik, özgüven ve farklı kaynaklardan bilgi edinme gibi farklı algılara sahip oldukları görülmüştür. Bu durum lisansüstü eğitimin katılımcıların bireysel beklentilerine, mesleki ihtiyaçlarına ve eğitim aldıkları kuruma bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılardan bazıları da almış oldukları lisansüstü eğitimin mesleki gelişime çok fazla katkısı olmadığı görüşündedir. Katılımcıların almış oldukları eğitimin mevcut görevde doğrudan uygulama imkânının olmaması da bu durumun gerekçesi olarak gösterilmektedir. Nitekim Buyrukçu²⁶ tarafından yapılan bir çalışmada din görevlilerinin yetersizliklerinin temel alan bilgisi eksikliğinden ziyade, edinilen bilginin yeterince uygulamaya konulamaması olduğu görülmüştür. Özdemir²⁷ tarafından yapılan çalışmada da ilahiyat fakültelerinin DİB hizmet alanlarına yönelik dersler sadece teorik düzeyde işlenmesinden dolayı eleştirilmiştir. Kahraman ve Tok²⁸ tarafından yapılan çalışmada da lisansüstü eğitimin geliştirilmesi konusunda teorik bilgiler yerine derslerde uygulama ve tartışmaya imkân verilmesi öneri olarak öne sürülmüştür.

Lisansüstü eğitimin personelin kişisel gelişimine etkisi konusunda katılımcıların farklı bakış açısı kazandırma, iletişim becerileri, yeni şeyler öğrenme ve entelektüel birikim kazandırma gibi işlevi olduğuna dair düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Bu durum lisansüstü eğitimin kişisel gelişime etkisinde sosyal ve psikolojik katkılarının olduğu sonucunu gösterir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır.²⁹ Diyanet

²⁴ Tuncay Dilci, “Eğitim Bilimleri Örneklemesinde Lisansüstü Eğitimin Niteliksel Boyutuna İlişkin Görüşler (Nitel Bir Çalışma)”, *Fırat University Journal of Social Sciences* 29/1 (2019), 176.

²⁵ Esranur Sevim, “Öğrencilerin Lisansüstü Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşleri”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (2024), 40.

²⁶ Buyrukçu, “Türkiye’de Din Görevlisi Yetiştirme Problemi ve Çözüm Önerileri”, 124.

²⁷ Özdemir, “Diyanet Hizmetleri Açısından İlahiyat Fakültesi Program (lar)”, 19.

²⁸ Kahraman - Tok, “Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Lisansüstü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşleri”, 161.

²⁹ İbrahim Gül - Esra Dikbaş, “Eğitimcilerin Lisansüstü Eğitim Almalarına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi”, *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi* 9/1 (2023), 53; Mustafa Aydın Başar - Seda Şayan Kösem, “Lisansüstü Eğitimin Mesleki Yaşam ile İş ve Yaşam Doyumuna Etkisi”, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 13/29 (2019), 395; Meltem Kurtoğlu Erden - Süleyman Sadi Seferoğlu, “Lisansüstü Düzeyde Eğitime İlişkin Öğrenci Değerlendirmeleri: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Lisansüstü Öğrencileri Örneği”, *Milli Eğitim Dergisi* 50/230 (2021), 953-954; Hüseyin Keskin, “Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Alma Nedenlerinin İncelenmesi”, *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)* 9/109 (2024), 6101-6102.

personelinin farklı görüşlere saygılı olması ve iletişim becerilerinin gelişmesi onların toplumla olan ilişkilerinde daha kapsayıcı ve anlayışlı bir tutum benimsemelerine katkıda bulunduğu bir gerçekliktir. Bu durum çeşitliliğin çok olduğu bölgelerdeki din hizmetlerinin etkinliğini artırabilir.

Lisansüstü eğitimin personelin din anlayışına etkisinde katılımcıların farklı bakış açıları edinimi, dinin farklı boyutlarına yönelik farkındalık kazandırma ve iletişim becerisini kolaylaştırma yönünde görüşlerinin olduğu görülmüştür. Bu durum lisansüstü eğitimin din anlayışına etkisinde çok yönlü bir bilgi birikimi sağlayarak din anlayışında derinleşme sağladığını gösterir. Bu sonuç personelin toplumdaki dinî ve sosyal ihtiyaçlara daha iyi ve kapsayıcı yanıt vermesine olanak verebilir. Literatürde bu veriyi destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Arıcan ve Arıcı³⁰ tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre lisansüstü eğitim din eğitiminin anlaşılması ve aktarılması yönünde bir anlayış geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Katılımcıların lisansüstü eğitimde öğrenme deneyimlerini etkileyen en önemli unsur olarak danışmanların ve derslerine giren öğretim üyelerinin ders işleme yöntemi olduğunu belirtmeleri lisansüstü eğitimin kalitesinde öğretim üyelerinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda öğretim üyelerinin kullandığı yöntemler ve öğretim biçimleri öğrencilerin lisansüstü eğitim derslerinden aldıkları verimi etkilemektedir. Ayrıca danışmanların rehberlik yapma tarzlarının ve öğrenciyle kurdukları iletişimin öğrenci motivasyonu üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Ulaşılan bu verilerle literatürde yapılan bazı çalışmaların sonuçları arasında benzerlikler vardır.³¹ Aktan³² tarafından yapılan çalışmada da öğretim üyelerinin yeterliliği ve danışman öğretim üyesiyle yürütülen iletişimin niteliği lisansüstü eğitimde önemli olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcıların lisansüstü eğitimde yaşadıkları güçlükler ulaşım, kurumdan izin alma ve zaman problemi olarak tespit edilmiştir. Bu durum katılımcıların fiziksel, kurumsal ve zamana bağlı engellerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Lisansüstü eğitim yapılan kurumların coğrafi olarak uzak olması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Çalışılan kurumdan lisansüstü eğitim için izin alma konusunda yaşanan zorluk, personelin bu eğitim için planladığı zamanı önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Ayrıca çalışma hayatının yoğun olması da personelin lisansüstü eğitime yeterince odaklanamamasına neden olmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda lisansüstü eğitim gören kişilerin benzer sorunlar yaşadığı görülmüştür.³³

³⁰ Arıcan - Arıcı, “Din Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitim”, 30.

³¹ Kasım Karakütük, “Öğretmenlerin Lisansüstü Öğretimi Konusunda Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri”, *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 12 (2000), 198-200; Gürel, “DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim”, 164.

³² Aktan, “Öğretmenlerin Kariyer Gelişimi Açısından Lisansüstü Eğitimin Değerlendirilmesi”, 605.

³³ Aktan, “Öğretmenlerin Kariyer Gelişimi Açısından Lisansüstü Eğitimin Değerlendirilmesi”, 605;

Katılımcıların lisansüstü eğitimde yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik izinler için yasal düzenleme, idarecinin anlayışlı olması ve kurumlar arası işbirliğinin sağlanması gibi öneriler sunmuşlardır. Bu durum kurumsal ve mevzuata yönelik düzenlemelerin personelin lisansüstü eğitiminde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle lisansüstü eğitim süreçlerini desteklemek için mevzuata yönelik düzenleme ihtiyacının gerekliliğine yapılan vurgu, personelin eğitim faaliyetlerine katılımlarını kolaylaştırıcı bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, yöneticilerin destekleyici tutumu, lisansüstü eğitim süreçlerinde karşılaşılan zorlukları azaltmada kritik bir rol oynamakta ve bu tür güçlüklerin önlenmesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. DİB ve YÖK arasında işbirliği yapılarak esnek çalışma saatleri, izin politikaları ve ulaşım gibi sorunların çözümüne yönelik ortak politikaların geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. DİB personelinin lisansüstü eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri konuyla ilgili bazı araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. İlgili mevzuatın lisansüstü eğitimi destekleyecek şekilde düzenlenmesi,³⁴ lisansüstü eğitimin ders saatlerinin düzenlenmesi³⁵ gibi öneriler bunlara örnektir.

Öneriler

İlahiyat fakültesi lisansüstü eğitim programlarının ve ders içeriğinin, Diyanet İşleri Başkanlığı ile iş birliği içerisinde personelin hizmet alanlarına katkı sağlayacak şekilde yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca yapılacak bilimsel çalışmalarda toplumu dinî konularda aydınlatma ve rehberlik hizmetlerinde teorik-pratik dengesinin gözetilmesi, beklenti ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Lisansüstü eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı lisansüstü eğitim almak isteyen personeline teşvikte bulunması ve imkânlar sunması, nitelikli din görevlilerinin istihdam edilmesi için personelin mesleki yeterliklerini geliştirmeye yönelik performans ve kariyer sisteminin geliştirilmesi de öneriler arasında yer alabilir. Lisansüstü eğitime devam eden Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin akademik süreçlerini daha verimli bir şekilde yürütebilmeleri için, kurumlar arası iş birliği protokollerinin

Ferda Öztürk - Hande Dinç, "Lisansüstü Eğitim Alan Müzik Öğretmenlerinin Eğitimleri Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar", *İdil Journal of Art and Language* 5/21 (2016), 505; Sedat Karaman - Fehim Bakırcı, "Türkiye'de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2010), 105; Kahraman - Tok, "Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Lisansüstü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşleri", 161; Erkan Kural - Burcu Altun, "Expectations of Students in the Educational Administration, Supervision, Planning and Economics Master's Program without Thesis and Their Opinions Regarding the Satisfaction of Their Expectations", *Anthropologist* 21/3 (2015), 519-520; Koşar vd., "Yüksek Lisans Yapma", 386; Bayar - Çelenk, "Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitimine İlişkin Görüşleri", 234; Arıcan - Arıcı, "Din Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitim", 28.

³⁴ Öztürk - Dinç, "Lisansüstü Eğitim Alan Müzik Öğretmenlerinin Eğitimleri Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar", 505.

³⁵ Bayar - Çelenk, "Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitimine İlişkin Görüşleri", 234-235.

oluşturulması veya izin süreçlerinin ilgili yasal mevzuat çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu tür düzenlemelerin, çalışanların akademik ve mesleki yükümlülükleri arasındaki dengeyi sağlamalarına katkıda bulunacağı ve kurumsal kapasitenin artırılmasına olumlu yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Bu tür uygulamalar hem bireylerin motivasyonu artırmak hem de kurumsal düzeyde din hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunabilir. Lisansüstü eğitim alan Diyanet personelinin bilimsel gelişmeleri takip etmek amacıyla bilimsel toplantılara katılımlarının teşvik edilmesi önerilmektedir. Lisansüstü eğitimin beklentiyi karşılmasına yönelik memnuniyetin ölçülmesinde hangi kriterlerin dikkate alındığına ilişkin derinlemesine araştırmalar yapılabilir. Lisansüstü eğitim programlarının online veya esnek zamanlı ders imkânları sunması çalışanların eğitim süreçlerine destek olacak izin politikalarının geliştirilmesi Diyanet personelinin akademik gelişmelerini desteklemek açısından önemli olacaktır. Diyanet personelinin lisansüstü eğitim ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların belirli aralıklarla tekrar edilmesinin YÖK ve DİB arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı yürütülerek daha nitelikli din görevlilerinin yetişmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, yalnızca nitel veriler doğrultusunda belirli çıkarımlar sunmakta olup, elde edilen bulguların genellenebilirliği açısından bazı sınırlılıklar içermektedir. Bu nedenle, gelecekte gerçekleştirilecek benzer araştırmalarda, din görevlilerinin lisansüstü eğitime yönelik akademik gereksinimlerini daha kapsamlı bir şekilde analiz edebilmek için nicel ya da karma yöntemli araştırmalara başvurulması önerilmektedir. Nicel ve karma veri analizinin kullanımı, akademik ihtiyaçların daha sistematik bir biçimde değerlendirilmesine ve araştırma sonuçlarının daha geniş bir örneklem üzerinde doğrulanmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça | References

- Akdoğan, Eda - Altınok, Vicdan. “Türkiye’de Yükseköğretimin Misyonu ve Etkililiği”. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi* 4/2 (01 Ocak 2024), 16-31.
- Aktan, Osman. “Öğretmenlerin Kariyer Gelişimi Açısından Lisansüstü Eğitimin Değerlendirilmesi” *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 10/3 (01 Şubat 2021), 596-607.
- Arıcan, Sümeyra - Yalvaç Arıcı, Handan. “Din Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitim: Bireyin Çok Yönlü Gelişimine Katkısı”. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 8/1 (31 Mart 2024), 8-33. <https://doi.org/10.32711/tiad.1410283>
- Avcı, Fatma - Akdeniz, Ekrem Cengiz. “Lisansüstü Eğitimlerine Devam Eden Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 8/1 (28 Haziran 2021), 122-141. <https://doi.org/10.51725/etad.840267>
- Aydemir, Sevilay - Çam, Şefika. “Lisansüstü Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitimi Almaya İlişkin Görüşleri”. *Turkish Journal of Education* 4/4 (31 Ekim 2015), 4-16. <https://doi.org/10.19128/turje.00354>
- Bağrıaçık Yılmaz, Ayşe vd. “Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 37/1 (27 Nisan 2017), 1-45.
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/1 (28 Haziran 2018), 231-274.
- Başar, Mustafa Aydın- Şayan Kösem, Seda. “Lisansüstü Eğitimin Mesleki Yaşam ile İş ve Yaşam Doyumuna Etkisi”. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 13/29 (30 Eylül 2019), 383-399. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.210.20>
- Bayar, Adem - Çelenk, Mustafa. “Sınıf Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitimine İlişkin Görüşleri”. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 6/2 (26 Ekim 2019), 225-237.
- Buyrukçu, Ramazan. “Türkiye’de Din Görevlisi Yetiştirme Problemi ve Çözüm Önerileri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/2 (01 Ağustos 2006), 99-126. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000061
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.
- Ceylan, Tuncay. “Eğitim Görevlilerinin Diyanet Akademisine İlişkin Görüşleri”. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 18 (28 Aralık 2024), 145-187. <https://doi.org/10.53112/tudear.1560846>
- Creswell, John W. - Creswell, J. David. *Araştırma Tasarımı - Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* çev. Engin Karadağ. Ankara: Nobel Yayın, 2021.
- Dilci, Tuncay. “Eğitim Bilimleri Örneklemde Lisansüstü Eğitimin Niteliksel Boyutuna İlişkin Görüşler (Nitel Bir Çalışma)”. *Fırat University Journal of Social Sciences* 29/1 (31 Ocak 2019), 159-179. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538667>
- Furat, Ayşe Zişan. “Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen

- Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (01 Nisan 2012), 83-110. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3344320>
- Gül, İbrahim - Dikbaş, Esra. “Eğitimcilerin Lisansüstü Eğitim Almalarına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi”. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi* 9/1 (30 Nisan 2023), 40-55. <https://doi.org/10.47714/uebt.1141620>
- Gürel, Ramazan. “DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (15 Mart 2020), 131-170.
- Güven, İsmail - Tunç, Binali. “Lisansüstü Öğrencilerin Akademik Sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Örneği)”. *Milli Eğitim Dergisi* 35/173 (01 Ocak 2007), 157-172.
- Kahraman, Ümit - Tok, Türkay. “Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Lisansüstü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşleri”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (11 Ocak 2016), 147-164. <https://doi.org/10.12780/uusbd.90859>
- Kara, Fatma. *Matematik Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitim Deneyimleri ve Okul Yaşantılarına Yansımaları*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Karakütük, Kasım. “Öğretmenlerin Lisansüstü Öğretimi Konusunda Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri”. *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 12 (2000), 193-209.
- Karaman, Sedat - Bakırcı, Fehim. “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim:Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5/2 (01 Haziran 2010), 94-114.
- Keskin, Hüseyin. “Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Alma Nedenlerinin İncelenmesi”. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)* 9/109 (29 Ağustos 2024), 6094-6104. <https://doi.org/10.29228/sssj.68520>
- Kıral, Erkan - Altun, Burcu. “Expectations of Students in the Educational Administration, Supervision, Planning and Economics Master’s Program without Thesis and Their Opinions Regarding the Satisfaction of Their Expectations”. *Anthropologist* 21/3 (01 Eylül 2015), 512-521. <https://doi.org/10.1080/09720073.2015.11891841>
- Koşar, Didem vd. “Yüksek Lisans Yapmak: Eğitim Yönetimi Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitim Yapma Nedenlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 53 (31 Ocak 2020), 370-392. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.581698>
- Kurtoğlu Erden, Meltem - Seferoğlu, Süleyman Sadi. “Lisansüstü Düzeyde Eğitime İlişkin Öğrenci Değerlendirmeleri: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Lisansüstü Öğrencileri Örneği”. *Milli Eğitim Dergisi* 50/230 (04 Mayıs 2021), 939-958. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.653099>
- Merriam, S.B. *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. ed. Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018.
- Oluk, Sami - Çolak, Fatih. “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Öğretmen Olarak Çalışan

- Lisansüstü Öğrencilerinin Karşılaştıkları Bazı Sorunlar”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (01 Aralık 2005), 141-144.
- Özdemir, Saadettin. “Diyanet Hizmetleri Açısından İlahiyat Fakültesi Program(lar)ı”. *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 2/1 (30 Haziran 2019), 1-25.
- Öztürk, Ferda - Dinç, Hande. “Lisansüstü Eğitim Alan Müzik Öğretmenlerinin Eğitimleri Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar”. *Idil Journal of Art and Language* 5/21 (31 Mart 2016), 505-520. <https://doi.org/10.7816/idil-05-21-15>
- Parlar, Hanifi. “Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 2/4 (30 Aralık 2013), 193-209.
- Sayan, Yasemin - Aksu, Hüseyin. “Akademik Personel Olmadan Lisansüstü Eğitim Yapan Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Çalışma: Dokuz Eylül Üniversitesi-Balıkesir Üniversitesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (01 Aralık 2005), 59-66.
- Sevim, Esranur. “Öğrencilerin Lisansüstü Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Görüşleri”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/2 (31 Aralık 2024), 20-45.
- Şimşek, Hasan - Yıldırım, Ali. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Türköz, Osman vd. “Lisansüstü Eğitim Alan Öğrencilerde Gelecek Kaygısı”. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi* 4/2 (27 Ekim 2021), 132-152. <https://doi.org/10.38057/bifd.936821>